

Тема 1. Конституційне право
- провідна галузь права
України.

Проф. Л.В. Міхневич
michnevisch@kneu.edu.ua

План

- Поняття та предмет конституційного права, його роль.
- Система та основні принципи конституційного права.
- Поняття та види конституційно-правових інститутів.
- Норми конституційного права їх особливості, класифікація.
- Конституційно-правові відносини.

Література:

- Конституція України. Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 20. - Ст. 141.
- Декларація про державний суверенітет від 16 липня 1990 р. //ВВР 1990р. № 31.
- Акт проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 р. //ВВР 1991 р. № 38.
- Конституційне право України. Академічний курс: Підруч.: У 2 т. - 1 т. / За ред. В.Ф.Погорілка. - К.: ТОВ "Видавництво "Юридична думка", 2006.- 544 с.
- Конституційне право України. Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. Ю.М. Тодики, В.С.Журавського. - К.: «Видавничий Дім «Ін Юре», 2002.- 544 с.
- Скрипнюк О.В. Конституційне право України. Академічний курс: підр. для студ. вищ. навч. закл. - К.: «Ін Юре», 2010.- 672 с.

Конституційне право

розуміється як:

- навчальна дисципліна – це певна сукупність знань, які впливають із системи науки цієї галузі, а також практики реалізації наукових досягнень.
- юридична наука - це галузева юридична наука, яка становить собою цілісну систему знань, висновків, ідей щодо основ повновладдя народу, організацію та діяльність органів державної влади, територіальної організації суспільства, засади місцевого самоврядування тощо.
- галузь права - це система правових норм, що встановлюються і охороняються державою та має специфічну сферу суспільних відносин.
- галузь законодавства - розуміється як система нормативно-правових актів, що регулюють відносини, пов'язані з основами конституційного ладу, правового статусу особи, народовладдям, з основними принципами організації публічної влади в Україні, територіальним устроєм держави.

Предмет конституційного права - це суспільні відносини, які виникають і діють в процесі здійснення політичної влади народом України

- відносини, що визначають устрій держави, організацію державної влади та основи місцевого самоврядування;
- відносини, що виникають між людиною, колективами людей та державою
 - відносини, що складають основи народовладдя і суверенітету народу.
 - відносини, які опосередковують устрій держави
 - відносини, що опосередковують основні засади функціонування держави
 - відносини, що визначають характер зв'язків з особою

Метод – сукупність прийомів і способів, за допомогою яких норми галузей права впливають на конкретні суспільні відносини

•владно-імперативний метод

•диспозитивний метод

•метод заборони

•метод дозволу

•установлення — закріплюють повноваження відповідних суб'єктів;

•зобов'язання — закріплюють обов'язок людини визначати свою поведінку відповідно до встановленого припису;

•дозволяння — дає можливість відповідному суб'єкту діяти за тих чи інших обставин на свій розсуд;

•заборони — суб'єктам конституційного права заборонено здійснювати дії, передбаченні приписами цих норм

Конституційне право -

- це провідна галузь національного права України, яка являє собою систему правових норм, що регулюють базові суспільні відносини, які виникають у різних сферах життєдіяльності суспільства (політичній, економічній, соціальній, духовній), закріплюючи при цьому незалежність державної влади, загальні засади та принципи її організації і форми здійснення, а також невід'ємні права і свободи людини та громадянина

Роль конституційного права:

- Є ядром системи національного права, *так як через Конституцію проникає в усі галузі права;*
- Регулює серцевину політичних відносин, через народовладдя, визначає кому належить влада, і який механізм її реалізації.
- Має особливий предмет правового регулювання;
- Закріплює засади конституційного ладу України, невід'ємні права і свободи людини і громадянина;
- Конституційно – правові норми встановлюють систему, основи організації і діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування;
- Встановлює основи цивільного, земельного, господарського та інших галузей права.

2. Система конституційного права - це сукупність інститутів та норм конституційного права

- **Принципи** – це засади, в яких втілюється призначення галузі конституційного права і самої Конституції України.
 - **Інститути**
 - **Конституційно-правові норми**
-
- загальні - визначені Конституцією.
 - спеціальні – залежать від відповідних відносин.

3. Інститути – це сукупність норм, які регулюють певне коло однорідних відносин і утворюють однорідну групу.

Критерії виокремлення інституту:

- юридична єдність правових норм
- повнота регулювання відповідних відносин
- відокремленість норм, що створюють конституційний інститут в розділах Конституції, законів, інших актів.

Класифікація

Генеральні

Основні

Субінститути

Загальні

Головні

Початкові

Прості

Складні

Інститути конституційного права

Інститут народовладдя

Інститут конституційного оформлення народовладдя

Інститут правового статусу людини

Інститут державного будівництва

4. Конституційно-правові норми - це встановлені чи санкціоновані державою правила, які визначають поведінку учасників конституційно-правових відносин

- домінуюче становище і безпосередній вплив на правові норми інших галузей
- найвища юридична сила
- досить висока стабільність
- підвищений рівень охорони з боку держави
- прямий характер дії
- установчий характер
- особливий механізм реалізації
- специфіка структури

Класифікація:

За змістом:

- норми, які визначають основні засади конституційного ладу України.
- норми, які закріплюють основні конституційні права і свободи людини.
- норми, які закріплюють народне волевиявлення (вибори, референдуми).
- норми, закріплюють організацію державної влади (законодавча, виконавча, судова)
- норми, що закріплюють територіальний устрій.

За юридичною силою:

норми, що містяться в

- Конституції
- законах України;
- указах Президента,
- постановах Кабінету Міністрів,
- актах органів місцевого самоврядування

За територією дії

- на всю територію країни,
- на територію АРК,
- на територію адміністративно-територіальної одиниці

Класифікація:

За призначенням у механізмі правового регулювання :

- матеріальні
- процесуальні

За розподілом функцій:

- регулятивні:
 1. зобов'язуючі
 2. забороняючі
 3. уповноважуючі
- охоронні

За мірою визначеності:

- абсолютно визначні - імперативні
- відносно визначенні - диспозитивні

За сферами дії:

- загальні
- локальні

За тривалістю:

- постійні
- тимчасові
- виключні

За органами видання:

- Верховна Рада України
- Президент
- місцеві ради

Класифікація:

- **Установчі** – закріплюють основи конституційного ладу, права, основоположні ідеї тощо.
- **Забезпечувальні** – містять гарантії здійснення прав і обов'язків.
- **Декларативні** – визначають завдання правового регулювання окремих суспільних відносин
- **Дефінітивні** – визначають конституційні (юридичні) категорії
- **Колізійні** – призначені для усунення суперечностей між правовими приписами.
- **Оперативні** – визначають дату вступу і дію нормативно правового акту

5. Конституційно-правові відносини

- Суспільно-політичні відносини, що виникають із практичної діяльності суб'єктів конституційного права

Особливості

найбільш суттєві відносини, що виникають у сфері здійснення влади народом

мають імперативний характер

мають особливе коло суб'єктів, які здійснюють державно-правові повноваження

є способом реалізації прав і свобод

виникають і реалізуються у сфері державної діяльності

Класифікація:

За строком дії

- Постійні
- Тимчасові

За приписами

- Матеріальні
- Процесуальні

За цільовим призначенням

- Правоутворюючі
- Правоохоронні

Структура
право-
відносин

```
graph TD; A[Структура право-відносин] --- B[Суб'єкт]; A --- C[Об'єкт]; A --- D[Зміст]; A --- E[Юридичний факт];
```

Суб'єкт

Об'єкт

Зміст

Юридичний
факт

Суб'єкти конституційних правовідносин – реальні учасники відносин, які мають суб'єктивні права та виконують юридичні обов'язки безпосередньо в даних відносинах.

Ознаки суб'єктів

правоздатність

дієздатність

деліктоздатність

Види суб'єктів:

Український народ

Фізичні особи (індивідуальні) - громадяни, особи без громадянства, іноземці, депутат, службова (посадова) особа.

Юридичні особи (колективні) - органи державної влади, політичні партії, громадські організації, територіальні громади та інші органи самоврядування, державне підприємство, установа, організація.

Адміністративно-територіальні одиниці

Україна як держава

Особливості суб'єктів

- наділені винятковими повноваженнями
- особливий механізм реалізації повноважень
- носять конституційно-правовий статус
- мають особливий, субординаційний характер
- мають різну правоздатність

Об'єкти - певні дії, блага, які безпосередньо задовольняють інтереси і потреби суб'єктів цих відносин і з приводу яких учасники вступають у ці відносини і здійснюють свої суб'єктивні конституційні права та юридичні обов'язки.

▪ Матеріальні:

- політичні блага
- дії уповноважених осіб
- дії зобов'язаних суб'єктів
- речі, майнові блага
- поведінка суб'єктів
- результат поведінки
- природні об'єкти

▪ Нематеріальні:

- особисті нематеріальні блага (життя, здоров'я, честь, гідність)
- певні соціальні духовні цінності (самобутність, мова, культура)

Юридичні факти – конкретні життєві обставини, що ведуть до виникнення, зміни та припинення правовідносин

■ Залежно від наслідків до яких вони ведуть

- правоустановчі
- правозмінюючі
- правоприпиняючі

■ Залежно від їх форми

- Позитивні
- Негативні

■ Залежно від відношення до них суб'єктів

- події
- дії

правомірні:

- Юридичні акти
- Юридичні вчинки

*протиправні
(правопорушення)*